XIII Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej
Uczenie się i egzamin w oczach uczniów.
Łomża, 5 - 7.10.2007

Elżbieta Jasińska
Zespół Szkół nr 1 w Lubinie

Kompetencje i zachowania nauczyciela w zakresie podnoszenia jakości odbioru przez ucznia informacji o wynikach uczenia się

Systemy wsparciowe dla rodziców jako propozycja modelowa

„...Uczeń dostrzega wady i zalety w swym zachowaniu. Nie zawsze uważnie śledzi tok zajęć. Pracuje szybko, ale mało starannie i nieuważnie. Dostrzega potrzeby innych i stara się im pomagać. Nie zawsze uważnie słucha wypowiedzi innych. Buduje kilkuzdaniowe wypowiedzi, czyta coraz poprawniej oraz w lepszym tempie. Czytając, nieraz zmienia końcówki wyrazów. Pisze mało starannie. Nie zawsze sprawdza tekst po jego napisaniu. Zna, ale nie zawsze stosuje reguły ortograficzne (...). Nie napotyka na większe trudności przy rozwiązywaniu zadań tekstowych różnymi sposobami. Układa i nawiązuje zadania zawierające niewiadomą. Potrafi wyciągnąć trafne wnioski z obserwowanych zjawisk (...). Chętnie wykonuje prace plastyczno – techniczne. Potrafi zaśpiewać poznane piosenki. Chętnie uczestniczy w zabawach muzyczno – ruchowych. Potrafi wykonać ćwiczenia gimnastyczne odpowiednie do swojego wieku (...). Z języka angielskiego bardzo dobrze opanował słowa i wyrażenia. Rozumie pytania, polecenia zawarte w języku obcym”[1].

Powyżej prezentowana we fragmentach ocena opisowa za pierwszy semestr dziecka w klasie trzeciej szkoły podstawowej (nauczanie zintegrowanie w polskim systemie edukacyjnym) prezentuje ucznia o prawidłowo przebiegającym u niego procesie psychofizycznym. W ocenie tej wyraźnie widać oddźwięk ocenianych wyników i postaw przez polski system kształcenia i wychowania wraz z pewnymi granicami niedociągnięć w tej edukacji ze strony ucznia. Jasne pokazanie mocnych stron dziecka (które generalnie przeważają) oraz słabych są integralną zaletą tej oceny oraz

[1] J. Żuk, *Ocena opisowa za I semestr roku szkolnego 2005/2006 ucznia z klasy trzeciej szkoły podstawowej w Polsce* – Zespół Szkół Integracyjnych w Lubinie.

przejawem wysokich kompetencji nauczyciela, który ją sporządził zgodnie z postulatami Wewnątrzszkolnego Systemu Oceniania stosowanymi w szkole, do której opisywane dziecko uczęszczało.

Konkludując, dziecko nie ma trudności w uczeniu się oraz nie wykazuje przejawów niewydolności w oczekiwanych społecznie postawach etyczno – moralnych. Jest dzieckiem więc temperamentnym, co wywołuje chaos i rodzaj niedokładności, niechlujności w realizacji stawianych mu zadań edukacyjnych i wychowawczych. Powyższy stan osiągniętych przez dziecko wyników nauczania i poziom wykształcenia nawyków i postaw nie wymaga zastosowania szerokiej gamy oddziaływań dydaktyczno – wychowawczo – opiekuńczych ze strony szkoły czy rodziców, ale wymaga opracowania przez nauczyciela – wychowawcę nauczania zintegrowanego indywidualnego programu doskonalenia dla ucznia, a od rodziców dziecka systematycznego i konsekwentnego jego wdrożenia w warunkach domowych.

Realizacja dwóch wyżej opisanych zadań dla nauczyciela wyraźnie wskazuje na potrzebę posiadania przez niego kompetencji w zakresie diagnozowania braków i trudności u uczniów (o słabym stopniu nasilenia problemu, z wyłączeniem braków językowych czy drugoroczności, bo tu też zakres oddziaływań jest znacznie szerszy, o czym wspomniałam) oraz na potrzebę posiadania przez niego kompetencji w zakresie opracowania procedur doskonalących dla uczniów z trudnościami edukacyjnymi i w uczeniu się (ale realizowanych przez rodziców dziecka, w jego rodzinnym domu w opisywanym przypadku, a nie na zajęciach korekcyjno – wyrównawczych, gdyż z innymi programami doskonalącymi mamy wówczas do czynienia).

Drugi z wymienionych obszarów kompetencji nauczyciela owocuje więc we „wsparciowe systemy dla rodziców", dla których podobne oceny do wyżej prezentowanej są mało satysfakcjonujące w postępach ich dzieci.

Konkludując, w systemie mamy:

1. Dziecko o pokazanym poziomie edukacyjnym i wychowawczym, które należy nieco zmotywować do większej staranności, dokładności w pisaniu i czytaniu oraz do rzetelniejszego przestrzegania norm społecznych. Dziecko, któremu należy pokazać techniki skutecznego uczenia się, by mogło uzyskiwać jak najlepsze efekty w nauce
2. Kompetentnego nauczyciela, który trafnie zdiagnozuje poszczególne umiejętności, które należy doskonalić a następnie, który dla wydolnych wychowawczo rodziców (na ich prośbę lub z inicjatywy samego nauczyciela) opracuje „indywidualny program doskonalący dla ucznia", który wyeliminuje „niedoskonałości" (nie mówimy

w tym przypadku o brakach) edukacyjne i wzmocni motywację u dziecka do pokonania trudności oraz nauczy go systematyczności, dokładności i rzetelności w nauce, jak również uczyni go jednym z lepszych uczniów w klasie pod względem wyników w nauce

3. Rodziców, którzy podejmą się zadania realizacji programu oraz którzy mogą dać dziecku coś najlepszego – „swój czas" podczas wspólnej nauki.

W kanon nie tyle co pożądanych, ale oczekiwanych kompetencji edukacyjnych współczesnego nauczyciela w Polsce wchodzą m.in. kompetencje merytoryczne, psychologiczno – pedagogiczne, dydaktyczno – metodyczne, kompetencje diagnostyczne związane z poznawaniem uczniów i ich środowiska, kompetencje związane z kontrolą i oceną osiągnięć uczniów oraz jakościowym pomiarem pracy szkoły obok takich jak: kompetencje w dziedzinie planowania i projektowania, komunikacyjne, medialno – techniczne, autoedukacyjne związane z rozwojem zawodowym i wreszcie w interesującym nas kontekście kompetencje dotyczące projektowania i oceny programów oraz podręczników szkolnych[2].

Fakt ten powoduje, że nauczyciel powinien posiadać kompetencje przejawiające się umiejętnością opracowania programu[3] i przedsięwzięć edukacyjnych oraz wiedzę w zakresie budowy takich programów. Jednak ze względu na zintensyfikowanie różnorodności zadań, które współczesny nauczyciel musi realizować, oprócz tych dodatkowych, wychowawczych i opiekuńczych zadań w polskiej szkole, to nie każdy z nich podejmuje próbę opracowywania czy modernizacji dostępnych programów. Szczególnie programów nauczania, które wymagają ogromnego nakładu pracy i wysokich kompetencji. Zaletą więc proponowanych „indywidualnych programów doskonalących" jest ich ramowość, czytelność i prostota w realizacji, ponieważ ich realizatorem są rodzice ucznia oraz na pewnym etapie sam uczeń.

W nauczaniu zintegrowanym, jak sama nazwa wskazuje, mamy do czynienia „ze scaleniem" edukacji matematycznej z polonistyczną, techniczną itp., w tle których są realizowane cele wychowawczo – opiekuńcze. Dlatego ocena opisowa obejmuje stopień wykształcenia oczekiwanych postaw i zachowań oraz opanowania poszczególnych umiejętności i zakres zdobytej wiedzy.

Proponowany „Indywidualny program doskonalący" składa się z dwóch części i jest pozbawiony np. celów, form realizacji, czyli tych elementów,

---

[2] Stryjkowski W., Stryjkowska J., Pielachowski J., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Poznań 2003, s. 24-32.

[3] Zasady opracowywania i wdrażania programów edukacyjnych reguluje polskie prawodawstwo oświatowe.

które rodzicowi nie są potrzebne w odróżnieniu od nauczyciela, dla którego te elementy muszą być.

Do części pierwszej nauczyciel wybiera te postawy wychowawcze i kwestie dydaktyczne z oceny opisowej, które wymagają poprawy u dziecka. Wzorując się na konkretnym uczniu otrzymamy przykładowo:

Tab. 1. Opracowanie własne jako propozycja modelowa

Tydzień 1	Tak	Nie	Uwagi
Nie zawsze śledzi tok zajęć			
Pracuje mało starannie i nieuważnie			
Nie zawsze słucha wypowiedzi innych			
Czytając, nieraz zmienia końcówki wyrazów			
Często mówi niepytany			
Pisze mało starannie			
Podczas pisania popełnia błędy			
Zna, ale nie zawsze stosuje reguły gramatyczne			

Dziecko taką tabelę ma wklejaną np. do zeszytu korespondencyjnego, a po każdym tygodniu nauczyciel zaznacza, czy dane zachowanie miało miejsce czy nie. Taki system daje jednocześnie informację: dla dziecka, które wyraźnie ma wskazane, których postaw ma unikać oraz dla rodziców i nauczyciela, którzy obserwują jego postępy.

Druga część programu może dotyczyć edukacji polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej, technicznej, muzycznej oraz dodatkowo zajęć edukacyjnych jak religia, nauka języka obcego.

Tab. 2. Opracowanie własne jako propozycja modelowa. Zadania dla Łukaszka

Przedmiot	Co robić?	P	W	Ś	Cz	P	So	N
J.polski	Przepisać 1 stronę lub ortografia							
	Lekcje pisemne na brudno i na czysto							
	3 strony czytać do przodu- ćwiczenia							
	Przepisać regułkę							
	2 wersy wiersza na pamięć							

Przedmiot	Co robić?	P	W	Ś	Cz	P	So	N
	Czytanka aktualna							
	Czytanka do przodu							
	Leonardo							
	Ćwiczenia gramatyczne							
	Zasady- j.polski na pamięć							
	Projekt							
Matematyka	Lekcje pisemne							
	3 strony czytać do przodu							
	Przepisać definicję							
	Leonardo							
	Rozwiązywanie ćwiczeń							
J. angielski szkoła	Rozwiązywanie ćwiczeń							
	Słówka na pamięć							
J. angielski kurs	Rozwiązywanie ćwiczeń							
	Słówka na pamięć							
J. angielski dom	Rozwiązywanie ćwiczeń							
	Czytanie, pisanie							
Religia	Słówka na pamięć							
	Pomalować starannie 1 obrazek							
Inne	Krzyżówki, rebusy							
Cymbałki								
Pop quiz								

W odróżnieniu od części pierwszej programu, kiedy dziecko realizuje wymienioną listę indywidualnie w szkole na przerwach, wycieczkach szkolnych, część drugą realizuje w domu z rodzicami lub częściowo samodzielnie. Dziecko ma konkretne, proste i jednoczłonowe zadania, które doskonalą ortografię, ćwiczą czytanie i pamięć oraz pozwalają na wykroczenie poza obowiązujące standardy dzięki realizacji przez dziecko innych dodatkowych publikacji edukacyjnych z polecenia kompetentnego nauczyciela.

Dodatkowe podręczniki i zeszyty ćwiczeń[4], które dziecko będzie w domu realizowało, są również dobrane pod jego indywidualne możliwości, gdyż w zakresie kompetencji edukacyjnych współczesnego nauczyciela wchodzą kompetencje ewaluatora podręczników. Dlatego kompetentny nauczyciel musi właściwie ocenić i dobrać podręczniki dla omawianego przypadku, kierując się merytorycznym i formalnym aspektem w tym wyborze (podręcznik musi być zgodny z podstawą programową), psychologiczno – pedagogicznym kryterium (by podręczniki obejmowały procesy uczenia się i możliwości edukacyjne i różnice indywidualne dziecka), ponadto jego budowę z metodycznym rozkładem treści.

Tym bardziej, że kompetentny nauczyciel na co dzień w swojej pracy stoi przed możliwością oceny i wyboru programów i podręczników, ponieważ dobrowolność tę zapewnia mu polskie prawo oświatowe.

Na zakończenie można postawić pytania: Czy opisany system jest skuteczny i czy sprawdza się w rzeczywistości szkolnej? i Czy proponowane zachowania nauczyciela i rozwój jego kompetencji podniosą jakość odbioru przez ucznia informacji o wynikach uczenia się? System jest bardzo skuteczny i w omawianym przypadku przyniósł oczekiwane efekty dydaktyczno – wychowawcze oraz efekty w zakresie rzetelnego źródła informacji o wynikach uczenia się.. Dowodem na to są kolejne oceny opisowe po dwóch miesiącach wdrażania programu w ciągu II semestru oraz ocena końcoworoczna na zakończenie trzeciej klasy szkoły podstawowej, czyli po sześciu miesiącach".

W załączeniu fragmenty:

„Zachowanie na zajęciach zdecydowanie poprawiło się, coraz uważniej słucha wypowiedzi i innych rozmów. Czyta coraz płynniej. Często znajduje informacje w różnych źródłach. Umie..., zna..., potrafi"[5].

„Uczeń aktywnie uczestniczy w zajęciach, stara się zgodnie i twórczo współpracować w zespole(...), wypowiada swoje myśli w formie kilkuzdaniowej wypowiedzi, czyta teksty płynnie, a wypracowania biegle i wyraziście, redaguje, pisze opowiadania, opisy. Biegle liczy (...). Rozwiązuje, układa, przekształca zadania tekstowe o równym stopniu trudności (...), zna życie roślin i zwierząt w różnych ekosystemach (...), chętnie tworzy prace plastyczno – techniczne, tworzy akompaniament do muzyki (...)"[6].

---

[4] Richard B., *Mały Leonardo, Sprawdź swoje umiejętności po trzech latach nauki, 9-10 lat*. Bimart, Wałbrzych 2001.

[5] J. Żuk, *Ocena opisowa styczeń – marzec 2006 r. ucznia klasy trzeciej szkoły podstawowej*, Zespół Szkół Integracyjnych w Lubinie.

[6] J. Żuk, *Świadectwo szkolne dla ucznia trzeciej klasy szkoły podstawowej*, tamże.

Bibliografia:

1. Richard B.*, Mały Leonardo, Sprawdź swoje umiejętności po trzech latach nauki, 9-10 lat*. Bimart, Wałbrzych 2001.
2. Stryjkowski W., Stryjkowska J., Pielachowski J., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Poznań 2003, s. 24-32.
3. Żuk J., *Ocena opisowa styczeń – marzec 2006 r. ucznia klasy trzeciej szkoły podstawowej*, Zespół Szkół Integracyjnych w Lubinie.
4. Żuk J., *Świadectwo szkolne dla ucznia trzeciej klasy szkoły podstawowej*, tamże.
5. Żuk J., *Ocenia opisowa za I semestr roku szkolnego 2005/2006 ucznia z klasy trzeciej szkoły podstawowej w Polsce* – Zespół Szkół Integracyjnych w Lubinie.